

GONDOLATOK A KLAGENFURTI „HOLZ-GIPFEL“ UTÁN

A klagenfurti vásárról *dr. Solymos Rezső* beszámolójában (AZ ERDŐ, 1981. 11.) említett „fa-csúcs”-ra (Holz-Gipfelre) Közép-Európa 25 elismert erdészeti, faipari vezetőjét hívták meg annak megvitatása végett, miképpen ítéltető meg az európai fahelyzet 2000 körül. A csúcstalálkozót *Haiden*, az osztrák mezőgazdasági és erdészeti miniszter vezette, és annak vitarészen részt vett *Ertl*, az NSZK mezőgazdasági, élelmészisipari és erdészeti minisztere is.

Bevezető előadást *Tim Peck*, az EGB fabizottsága erdészeti osztályának vezetője tartott, „A világ fafogyasztásának és faellátásának hosszú távú tendenciái és azok hatása Európára” címmel. Ismert, hogy az EGB fabizottsága 1976-ban közzétette „Az európai fafogyasztás és faellátás trendjei és kilátásai az 1950—2000 között” című, nagyszabású tanulmányát, s ez magyar fordításban, nagyobb példányszámban is megjelent. *Tim Peck* előadásában az azóta eltelt időszak változásait elemezte és azokból vont le következtetéseket.

Az előadás szerint a 70-es évek végén a Föld kereken 3 milliárd hektárnyi zárt erdeiből évente mintegy 3 milliárd m³ fát termeltek ki, ennek a fele iparifa, a másik fele tűzifa volt. Az iparifa 80%-át a fejlett államokban, a tűzifa 90%-át pedig a fejlődőkben termelték ki. A távlati kilátásokkal a közelmúltban számos FAO, EGB és egyéb tanulmány foglalkozott, a gazdasági helyzet azonban olyan bizonytalan, hogy az ilyen becslések részleteibe nem érdemes bocsátkozni. Aminek állítását ma meg lehet kockáztatni, az a következő:

- Az előző évtizedeknél lassúbb növekedés, gazdasági visszaesések ellenére is számolni lehet a fafogyasztás további növekedésével.
- Még az olyan lassú gazdasági növekedésű térségben is, mint amilyen Európa.
- A fogyasztás az eddigi prognózisok alsó határértéke körül fog valószínűen kialakulni.
- Elképzelhető, hogy a fatermékek reálára a jövőben emelkedni fog.

A fafogyasztás szerkezetében az elmúlt évek alatt jelentős változások következtek be. A hengeresfa (tűzifa, bányafa stb.) részaránya 1950-ben az összes fafogyasztás felét tette ki. Alig 30 évvel később, 1980-ban, ez az arány lecsökkent 16%-ra. A papír- és lemezipari termékek alapanyagának részaránya az összes fán belül 1950-ben 14% volt, ez 1980-ban már 45%-ra nőtt. A fűrészáru- és rétegeltlemez-termelés lassú növekedésével, durván számítva megtartotta részarányát (35—40%). A fűrészáru a múltban lassan veszítette területeit, ma úgy látszik, hogy a helyettesítés jelentős korszaka lezárult és tanúni lehetünk a fűrészáru lassú visszatérésének. Ebben szerepet játszik előállításának messze alacsonyabb energiaigénye. A fa alapanyagú lemezek gyors elterjedésének időszaka véget ért, de ez a szektor mindig képes újabb és újabb termékek előállítására, így felhasználásuk növekedése valószínűsíthető. A papíripari termékek felhasználása minden valószínűség szerint tovább fog növekedni, noha vannak olyan vélemények, amelyek szerint az elektronikus forradalom csökkenti az író-nyomó papírok iránti igényeket. Ami a tűzifát illeti, a tüzelési célra használt fa mennyisége hosszú csökkenési folyamat után megállt, és a hetvenes évek közepétől elkezdett növekedni. Úgy tűnik, hogy ez a folyamat a jövőben folytatódni fog.

Az elmondottak hatással vannak az európai fafeldolgozó iparra. Ez bőséges kapacitással rendelkezik a kitermelt fának különböző termékekké való fel-

dolgozására. Ezért a fafeldolgozó ipar jelentős bővítésére nem lehet számítani. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ezen a területen statikus állapot fog bekövetkezni. Számolni kell azzal, hogy tovább folytatódik a fűrészüzemek koncentrációja. Emellett új termékek jelennek meg, s ezek vagy új üzemeket követelnek, vagy a régiek rekonstrukcióját. Így például egyes országokban forgácsolóüzemeket állítanak át közepes fajsúlyú farostlemezek gyártására. Az a mostanában érvényesülő elv, hogy: „korszerűsíts vagy meghalsz” a legfejlettebb államokban továbbra is jelentős hatóerő marad.

Az európai erdőgazdaságra jellemző, hogy az ipari forradalom megindulása óta sikerült erdőterületét megőriznie, az még növekedett is, jelenleg eléri a földterület egyharmadát. Ez elég nagy ahhoz, hogy alapjában véve ésszerű önellátást valósítson meg. Európa a szükségleteinek 88⁰/₀-át maga állítja elő. Nettó importja a fogyasztáshoz viszonyítva nem nagy, de gyorsan növekszik. Ugyanakkor az európai erdők élőlakészte is rendszeresen nő. Ennek az ellentmondásnak a magyarázata az európai erdészet költségszerkezetében rejlik, ami kedvezőtlenebb, mint tengerentúli versenytársaié. Európa a megtermelt erdészeti termékek 6⁰/₀-át exportálja és összes fafogyasztásának 18⁰/₀-át importálja. A nettó import 1980-ban 55 millió m³ volt; aránya az összes fogyasztáshoz az elmúlt évtizedben viszonylag állandó, 11—12⁰/₀-os volt.

A faellátásban a következő évtizedekben fokozatosan romló világhelyzettel kell számolni; ennek oka a lakosság gyors növekedése a fejlődő államokban és az erdőterületek csökkenése ugyanezen térségekben. Nem véletlenül kapta a tűzifaprobléma a „szegény ember energiaválsága” megnevezést. Európa lakossága lényegében stabilizálódott, alacsony a gazdaság növekedési üteme és erdeinek területe, élőlakészte állandóan növekszik. Földrészünk azonban tartósan nem vonhatja ki magát a világ általános fejlődési tendenciáiból ezen a területen sem. Azok között, akik felelősek a természeti erőforrások hasznosításáért és fejlesztéséért, az erdészek, speciális helyzetben vannak, mert olyan erőforrást kezelnek, amelyik nemcsak megújítható és környezetvédelmi szempontból jelentős, de amelyet jelentősen bővíteni is lehet. A bővítés fő iránya nem az erdőterületek növelése, hanem a meglévő erdők jobb hasznosítása, a terület-egységre eső hozamok növelése. Biológiaiilag az európai erdők képesek arra, hogy nagyjából fedezzék a kontinens szükségleteit az előrelátható jövőben. Az Európába irányuló faexport csökkentésével járulhat hozzá térségünk a világméretben jelentkező fagondok enyhítéséhez. Ahhoz azonban, hogy az európai erdők biológiai potenciálját hasznosítani lehessen, a kormányok részéről erős politikai és pénzügyi elkötelezettség szükséges — egy bizalmi aktus — az erdészeti szektor irányában. Biztató jelnek tekinthető a döntést hozók és a társadalom fokozódó érdeklődése a társadalom anyagi és környezeti érdekeit kielégítő erdők iránt.

Ezt az érdeklődést kell most gyakorlati támogatássá átalakítani; ebben az irányban kell az európai erdészeknek is tevékenykedniük. Meggyőződése szerint az erdészeti szektor eddigieknél fokozottabb támogatása igen előnyösnek fog mutatkozni hosszabb távon mind az egyes országokra, mind a nemzetközi közösségre nézve.

Tim Peck előadása adta meg a háttérét annak a vitának, amelyik elsősorban Közép-Európa, azon belül Ausztria várható fahelyzetét volt hivatott közelebbről megvilágítani a századfordulóiig. A vita alapja az Osztrák Fakutató Intézet azóta már publikált tanulmánya volt, melynek címe: „A fa Ausztriában 1980—2000. között”. A tanulmány első fejezetében érdekes elemzést találunk arra vonatkozóan, miképpen alakult az osztrák fafogyasztás fedezete; a vizsgálat során különös gondot fordítottak a hazai erdeikből származó fakitermelés

mellett az egyéb források pontosabb számbavételére is. Az egyéb források között megkísérelték számbavenni az eddig statisztikailag nyomon nem követett ágfát, az eddig gazdaságilag nem hasznosított egyéb fafajokat (nyírt, égert, fűzeket), az erdön kívüli fásításokból származó fát és az újrahasznosítottat, a faipari hulladékot és végül nagyobb figyelmet szentelnek a faimportnak. Ausztria, Európa egyik legnagyobb félkész és késztermékexportőr állama, gyorsan növekvő mértékben importál nyersanyagot. Még egy évtizede az osztrák erdőgazdák, erdészeti politikusok a beszélgetések során bíráló megjegyzéseket tettek az akkor még kis mennyiségű — Ausztriába irányuló — magyar papírfaszállítmányokra, mert ez szerintük kedvezőtlenül érintette értékesítési lehetőségeiket saját fafeldolgozó iparuknál. Ezzel szemben most, a klagenfurti vitán elsősorban azt igyekeztek megtudni, hogy Kelet-Európa — Ausztria fő nyersanyagszállítója — képes- és hajlandó-e továbbra is, esetleg növekvő mértékben fűrészrönköt, cellulóz- és lemezipari alapanyagot szállítani Ausztriának fafeldolgozó ipara számára.

A megváltozott magatartás mögött az rejlik, hogy Ausztria egész gazdaságában sikerült megtartani az egészséges gazdasági fejlődést, alacsony szinten tartani a munkanélküliséget és az általános európai gazdasági stagnálás közepette exportpiacokat találni termékeinek, így mindenekelőtt legfontosabb exporttermékeinek, a fűrészárúnak, a papírfának, a forgácslapnak.

*

A klagenfurti erdészeti csúcstalálkozóról a magunk számára levonható legfontosabb következtetések:

- Csak elismerés illetheti és példaképpül szolgálhat Ausztria gazdaság-, ezen belül fagazdaság-politikája.
- Ha Ausztriának megéri papír- és rostfát, aprítékot importálni Magyarországról és feldolgozva exportálni, akkor nagyon valószínű, hogy nekünk még inkább megérné az exportált nyersanyagot idehaza feldolgozni és nehezen beszerezhető tőkés importot helyettesíteni vele.
- Érdemes lenne megegyeszer végiggondolni azt a javaslatot, amelyet az OEE vezetése tett néhány évvel ezelőtt a felsőbb szervek felé. Ennek lényege szerint az erdőgazdaság és fafeldolgozó iparágak fejlesztésében két alternatíva egyikét követhetjük:

Az egyik az, hogy folytatjuk az eddigi erdészeti politikát és változatlanul tovább növeljük a faanyagbázist és az így nyert kitermelési többletet nyersanyag formájában exportáljuk.

Ennek az alternatívának az az előnye, hogy most nem kell népgazdasági szintű erőfeszítéseket tennünk a fafeldolgozó ipar fejlesztésére; hátránya viszont az, hogy a 90-es évek második felében már mintegy 50 milliárd Ft-nak megfelelő valutát kell kiadnunk ötvenként a feldolgozott termékek, mindenekelőtt a papíripari termékek importjára.

A második alternatíva szerint a következő 15—20 évben jelentős erőfeszítéseket kellene tennünk a fafeldolgozás fejlesztésére; ennek összege a következő másfél-két évtizedben összesen mintegy 50 milliárd Ft. Előnye viszont az lenne, hogy a fatermékek importját a századfordulóig szinten lehetne tartani.

A kérdés lényege tehát az, hogy vagy tudunk most nagy erőfeszítéssel jelentős fafeldolgozó, ipari bázist létrehozni, és akkor elviselhető szinten tudjuk tartani a fatermékek importját, vagy nem tudunk és akkor

ötévenként kell kiadni fogyasztásra akkora összeget, mint amennyibe a fejlesztés egyszer kerülne.

A mai helyzet nem kedvez az ilyen és ehhez hasonló javaslatoknak. Ha azonban ki akarunk kerülni a jelenlegi kedvezőtlen gazdasági helyzetből, akkor kell meghatározott stratégiánknak lennie, amely később lehetővé teszi a növekedést. Egy ilyen fejlesztéshez valószínűen külföldi érdekeltséget is lehetne találni, talán éppen osztrák részről is. Érdemes lenne ezeket a lehetőségeket tüzetesebben megvizsgálni.

Dr. Madas András

A FA ÉS A FATERMÉKEK FELHASZNÁLÁSÁNAK ÉS FORRÁSAINAK VÁLTOZÁSAI 1950 ÉS 1980 KÖZÖTT

Időszakonként — általában kétévenként — szoktuk vizsgálni a fa és a fatermékek felhasználásának és a forrásoknak a változását, ill. e változások tendenciáinak módosulását. (Az alapadatokat folyamatosan Halász Aladár bocsátotta rendelkezésünkre.)

Ez alkalommal az 1950-től 1980-ig terjedő időszak, a kezdő és a záró évvel együtt tehát 31 év adatainak alakulását vizsgáljuk, mégpedig iparifa, tűzifa és összesfa bontásban (ezen belül a hazai felhasználást, a kivitelt, a hazai termelést és a behozatalt).

Három ábránkon az alapadatokat nullkörök jelzik, az öt-ötéves exponenciális trendeket folyamatos, vastagabb vonalszakaszok ábrázolják, míg a 31 éves exponenciális trend vonalát vastagon és szaggatottan húztuk meg.

